

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

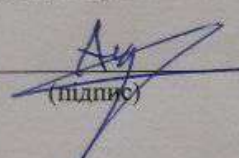
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, СПОРТУ
ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Роль органів виконавчої влади у здійсненні економічної політики регіону

Здобувача вищої освіти II курсу, МПА-22-1 групи,
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,
освітня програма «Регіональне управління та самоврядування».

(підпис)

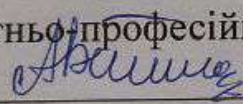
Андрущенко Дмитра Ігоровича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник

Супруненко Світлана Анатоліївна, к.е.н.,
доцент, доцент кафедри

Керівник освітньо-професійної
програми

Близнюк Андрій Станіславович, д.н.держ.упр.,
доцент, професор кафедри

Допущено до захисту за рішенням кафедри менеджменту та публічного управління

протокол від «25» січня 2024 № 4

Т.в.о. завідувача кафедри менеджменту
та публічного управління

Близнюк Андрій Станіславович,
д.н.держ.упр., доцент, професор
кафедри

Реєстрація № 16 05.02.2024

(дата)

[Signature]
(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

до захисту
(до захисту, на доопрацювання)

[Signature]
(дата)

19.01.2024

(підпис)

Результат захисту

5/відхилено/193 бал
(оцінка)

14.02.2024
(дата)

[Signature]
(підпис)

Голова комісії:

[Signature]
(підпис)

А. І. Варшавець
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

[Signature]
(підпис)

А. С. Кузнецов
(ініціали, прізвище)

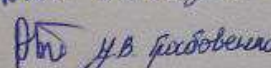
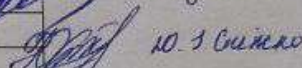
[Signature]
(підпис)

Н. В. Градобелько
(ініціали, прізвище)

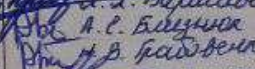
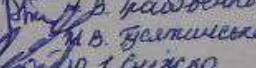
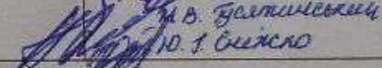
[Signature]
(підпис)

М. В. Кустинський
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	4		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	23		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	47		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	93		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100- бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
93	A	5	14.02.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною	Оцінка за шкалою	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	B	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

Затверджую

Завідувач кафедри соціальної філософії та
управління

Я.В. Чупрій

« » грудня 2022 р.

**Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти**

Андрущенко Дмитра Ігоровича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Роль органів виконавчої влади у здійсненні економічної політики регіону

Затверджена наказом ректора від «13» 02.2023 №197

2. Строк здачі закінченої роботи 05.02.2024

3. Цільова установка

Мета роботи є розглянути особливості здійснення економічного розвитку регіонів України, організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини пов'язані з функціонування органів виконавчої влади та взаємодія з іншими органами держави в здійсненні економічної політики регіону.

Предметом дослідження є виконавча влада в системі органів державної регіональної політики.

Базою дослідження визначено: регіональну економічну політику органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні.

4. Вихідні дані до роботи

Перелік графічного матеріалу рисунки, таблиці, діаграми: Рис. 1.1. Система органів виконавчої влади Рис.1.2.Класифікація основних факторів регіонального розвитку Рис. 2.1. Динаміка показників бюджету (помісячно), Таблиця 2.1. Структура місцевих бюджетів за доходами, млрд грн., Таблиця 2.2. Структура місцевих бюджетів за видатками, млрд грн.

Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом): РОЗДІЛ 1. ВИКОНАВЧА ВЛАДА У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУТНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІСНОЇ ПОЛІТИКИ, 1.1. Поняття сутності інституту виконавчої влади, 1.2. Поняття детермінант регіональної політики в системі розвитку регіону, РОЗДІЛ 2. СУЧАСТИЙ СТАН

ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОР
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В ЗДІЙС
ЕКОНОМІСНОЇ ПОЛІТИКИ, 2.1. Особливості організації діяльності місцевих

виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану, 2.2

центральної влади і місцевого самоврядування у відбудові у

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄ ВИКЛИКІВ.

Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання		При
		За планом	Фактично	
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	28.11.2022	28.11.2022	
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання його керівнику	26.06.2023	26.06.2023	
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання його керівнику	20.12.2023	20.12.2023	
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання його керівнику	25.12.2023	25.12.2023	
5.	Підготовка вступу та формування висновків, списку літературних джерел. Оформлення роботи згідно вимог ДПУ та подання її керівнику	28.12.2023	28.12.2023	
6.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	до 15.01.2024	15.01.2024	
7.	Отримання відгуку керівника	25.01.2024	25.01.2024	
8.	Отримання зовнішньої рецензії	29.01.2024	29.01.2024	
9.	Попередній захист роботи	18.01.2024	18.01.2024	
10.	Перевірка роботи на унікальність	19.01.2024	19.01.2024	
		22.01.2024	22.01.2024	
11.	Допуск кваліфікаційної роботи до захисту зав.каф.	до 05.02.2024		
12.	Захист роботи	14.02.2024 15.02.2024		

5. Дата видачі завдання « 14 » 01 2023 р.

6. Керівник випускної кваліфікаційної роботи

10. Керівник освітньо-професійної програми

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

С.А. Супруненко
(прізвище, ініціали)

(підпис)

А.С. Близнюк
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Д.І. Андрущенко
(прізвище, ініціали)

ANNOTATION

The role of executive authorities in implementing the economic policy of the region

The purpose of the qualification work is to consider the peculiarities of the economic development of the regions of Ukraine, the organization of the activities of local executive bodies and local self-government bodies during martial law.

The tasks of the work are:

- reveal the concept of the essence of the institute of executive power;
- outline the determinants of regional policy in the regional development system;
- highlight the peculiarities of the organization of activities of local executive bodies and local self-government bodies during martial law;
- to analyze the role of central bodies of executive power and local self-government in the reconstruction of Ukraine.
- to identify and propose promising changes in regional development in the conditions of military challenges.

The object of the study is social relations related to the functioning of executive authorities and interaction with other state bodies in the implementation of the economic policy of the region.

The subject of the study is the executive power in the system of state regional policy bodies.

The basis of the study is the regional economic policy of executive authorities and local self-government in the conditions of martial law in Ukraine.

Based on the results of the research, conclusions were formulated and reasonable proposals were made.

Obtained results The theoretical propositions developed in the research have been brought to the level of concrete proposals that can be implemented in the domestic practice of state administration regarding the cooperation of authorities, as well as to ensure the teaching of the academic discipline "Public administration and administration", "State and regional administration".

The qualification work contains __60__ pages, __2__ tables, __3__ figures, a list of used sources with __72__ titles.

Key words: local self-government, martial law, military administration, reconstruction, regional development, executive authorities.

The year of completion of the thesis is 2022-2024.

The year of job protection is 2024.

АНОТАЦІЯ

Роль органів виконавчої влади у здійсненні економічної політики регіону

Мета кваліфікаційної роботи – розглянути особливості здійснення економічного розвитку регіонів України, організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану.

Завданнями роботи є:

- розкрити поняття сутності інституту виконавчої влади;
- окреслити детермінанти регіональної політики в системі розвитку регіону;
- висвітлити особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану;
- проаналізувати роль центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування у відбудові України.
- визначити та запропонувати перспективні зміни в регіональному розвитку в умовах воєнних викликів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини пов'язані з функціонування органів виконавчої влади та взаємодія з іншими органами держави в здійсненні економічної політики регіону.

Предметом дослідження є виконавча влада в системі органів державної регіональної політики.

Базою дослідження визначено – регіональну економічну політику органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні.

За результатами дослідження сформульовано висновки та зроблено обґрунтовані пропозиції.

Одержані результати Розроблені в дослідженні теоретичні положення доведені до рівня конкретних пропозицій можуть бути реалізовані у вітчизняній практиці державного управління щодо співпраці органів влади, також для забезпечення викладання навчальної дисципліни «Публічне управління та адміністрування», «Державне та регіональне управління».

Кваліфікаційна робота містить __60__ сторінок, __2__ таблиці, __3__ рисунки, список використаних джерел з __72__ найменування.

Ключові слова: місцеве самоврядування, воєнний стан, військова адміністрація, відбудова, регіональний розвиток, органи виконавчої влади.

Рік виконання дипломної роботи 2022-2024.

Рік захисту роботи 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП	10
 РОЗДІЛ 1. ВИКОНАВЧА ВЛАДА У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУТНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІСНОЇ ПОЛІТИКИ	 14
1.1. Поняття сутності інституту виконавчої влади	14
1.2. Поняття детермінант регіональної політики в системі розвитку регіону	21
 РОЗДІЛ 2. СУЧАСТИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІСНОЇ ПОЛІТИКИ	 26
2.1. Особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану	26
2.2. Роль центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування у відбудові України	34
 РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	 44
 ВИСНОВКИ	 51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інтеграційні процеси в сучасному світі є однією з найважливіших дослідницьких тем сьогодення. Однією з них є роль виконавчої влади у розвитку місцевого самоврядування. У цій статті проаналізовано, як виконавча влада може впливати на розвиток місцевого самоврядування через інтеграційні процеси.

Виконавча влада, як адміністративний орган, має вирішальне значення для розвитку місцевого самоврядування. Однак для того, щоб виконавча влада могла впливати на розвиток місцевого самоврядування через інтеграційні процеси, необхідне відповідне правове регулювання. Законодавчі акти повинні передбачати механізм взаємодії органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади на рівні місцевого самоврядування.

Інтеграційний процес є одним з основних механізмів співпраці між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Інтеграція може сприяти розвитку місцевого самоврядування, зокрема шляхом об'єднання ресурсів, досвіду та знань різних органів влади. Інтеграційні процеси також можуть допомогти у вирішенні складних проблем, з якими стикаються місцеві громади, використовуючи синергію.

Виконавча влада може бути важливим інструментом у впровадженні інтеграційних процесів. Наприклад, виконавча влада може надавати фінансову підтримку місцевим проектам, що є важливим фактором розвитку місцевого самоврядування. Крім того, виконавча влада може сприяти інтеграційним процесам, підтримуючи проекти, спрямовані на покращення інфраструктури місцевих громад та соціальних послуг.

Слід зазначити, що успішний процес інтеграції вимагає розуміння потреб та інтересів різних сторін. Тому виконавчій владі слід залучати

місцеві громади до процесу прийняття рішень і працювати з ними над розробкою стратегій розвитку.

Угоди між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади є ще одним важливим механізмом співпраці. Ці угоди повинні передбачати співпрацю у сферах, важливих для розвитку місцевого самоврядування, таких як розвиток інфраструктури, підтримка соціальних програм та економічний розвиток.

Таким чином, процес інтеграції може бути важливим рушієм розвитку місцевого самоврядування, а виконавча влада може відігравати важливу роль у цьому процесі. Необхідно створити правову базу, що підтримує співпрацю між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади на муніципальному рівні, а також використовувати механізми співпраці, такі як інтеграційні процеси та підписання угод, для досягнення спільних цілей.

Теоретико-методологічне підґрунтя визначення регіонів закладено зарубіжними та українськими вченими, серед яких Г. Атаманчук, В. Авер'янов, В. Князев, О. Бритва, М. Пухтинський, С. Рудницький, І. Юник та ін., а також вітчизняними та зарубіжними науковцями. .

Загальні концептуальні проблеми регіону та регіональної економіки О. Безпалько, П. Ворона, С. Гвоздинський, Ю. Гладкий, М. Карлін, А. Ковальчук, В. Ковальчук, О. Крайник, Н. Кручевська, М. Лачинін, Т. Маматова, Н. Фоміцька, А. Чистобаєв.

Проблемі взаємодії регіону і центру та координації цих відносин як інструменту регіонального розвитку приділяли увагу В. Бакменко, В. Бабаєв, Є. Бородін, Н. Гончаль, А. Дегтяль, В. Дзюндзюк, М. Куркіцька, А. Чистобаєва та інші. В. Дзюндзюк, М. Дрішний, В. Корженко, М. Козоліз, О. Коротич, Ю. Куц, В. Мамонова, Н. Нижник, О. Оболенський, Г. Одінцова, С. Романюк, С. Серьогін, Л. Твадінський, С. Чернов, Ю. Шаров та ін.

Мета кваліфікаційної роботи – розглянути особливості здійснення економічного розвитку регіонів України, організації діяльності місцевих

органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану.

Завданнями роботи є:

- розкрити поняття сутності інституту виконавчої влади;
- окреслити детермінанти регіональної політики в системі розвитку регіону;
- висвітлити особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану;
- проаналізувати роль центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування у відбудові України.
- визначити та запропонувати перспективні зміни в регіональному розвитку в умовах воєнних викликів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини пов'язані з функціонування органів виконавчої влади та взаємодія з іншими органами держави в здійсненні економічної політики регіону.

Предметом дослідження є виконавча влада в системі органів державної регіональної політики.

Базою дослідження визначено – регіональну економічну політику органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні.

Методи дослідження. Теоретична база дослідження ґрунтується на основних працях вітчизняних і зарубіжних учених у галузі державного управління, економічної теорії та політології. Зокрема, історичний, генетичний, логічний, семантичний, порівняльний, узагальнення, абстрактний, узагальнення, порівняльний, аналітичний, узагальнення, класифікації, історичний, генетичний, логічний, семантичний, формалізації, аналітичний, порівняльний, системний, інституціональний, структурно-функціональний аналіз, узагальнення, порівняльний, факторний аналіз,

емпіричний, узагальнення, прогностичний аналіз, системного спостереження, діалектичний, аналізу,

Емпіричну базу дослідження складають нормативні правові акти, які регламентують діяльність органів публічної влади щодо забезпечення регіонального розвитку; соціологічні дослідження щодо діяльності територіальних органів публічної влади.

РОЗДІЛ 1. ВИКОНАВЧА ВЛАДА У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУТНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІСНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Поняття сутності інституту виконавчої влади

Нагальним завданням у з'ясуванні організаційної структури та функцій виконавчої влади є визначення її природи. Не менш важливим є визначення поняття виконавчої влади та механізмів її здійснення. Такий підхід дозволить простежити еволюцію розуміння експертами функцій, обов'язків та компетенції виконавчої влади.

Перш за все, необхідно визначити природу влади в загальних рисах. Влада - це спосіб нав'язування політичної волі та переконань одних людей іншим за допомогою авторитету, спонукання та примусу. Англійське слово "power" є майже синонімом слова "авторитет", а взаємопов'язані поняття включають переконання (пряме, непряме і підсвідоме), закон, примус, насильство, військову силу, послух і харизму. Влада - це насамперед соціальна категорія і тому розглядається як відносини між людьми.

«Зауважимо, що як політологи, так і вчені-правознавці трактують поняття «влади» здебільшого у якості здатності одного суб'єкта нав'язувати свою волю іншим у контексті їх політичного підпорядкування» [65].

«Тобто влада спонукає громадян робити те, що вони вважають за необхідне для держави, від якої відчують себе залежними. Відтак, влада – це зумовлена матеріальними умовами суспільства здатність певних структур підкорювати поведінку людей волі всього суспільства або його частині» [64].

«Однак в умовах демократії постає питання не про відсутність сили примусу, а про ймовірність застосовувати державний примус до населення чи окремої людини. Відтак можна говорити про подальше зниження рівня примусу та насильства у процесі забезпечення проєктування влади. Саме

тому знаний український правознавець Б. Кістяківський ще на початку ХХ ст. зазначав, що з розвитком суспільства насильство як чинник формування влади втратить свою вагомість спочатку на користь економічного впливу, а згодом перейде у психічне панування володарів влади» [62].

Важливо виокремити поняття "виконавча влада" із загального розуміння та детермінованості цього політико-правового явища. Етимологія терміну "виконавча влада" вказує на її основне призначення в державі, а саме - виконання Конституції, законів та правових актів Верховної Ради України (далі - ВРУ). При цьому до сфери діяльності та відповідальності виконавчої влади належать різні сфери суспільного та державного життя, такі як економічна, соціальна, культурна (духовна), інформаційна, екологічна та інноваційна. У процесі свого функціонування органи виконавчої влади України виконують функції цілої системи адміністрування, програмування, управління, правотворчості, бюджету та фінансів, матеріально-технічного забезпечення, контролю та правоохоронної діяльності. За радянських часів термін "виконавча влада" не існував ні в юридичному, ні в політичному сенсі.

«Адже автарктична політико-економічна модель управління цілком поглинала виконавчу владу як форму державно-владних проявів. Більше того, за весь період існування СРСР не було прийнято справжньої нормативно-правової бази, яка б організаційно та функціонально закріплювала статус виконавчого апарату. Тому тривалий час не було серйозних поступів щодо з'ясування політикоправової сутності виконавчої влади та її відмінності від колишніх виконавчо-розпорядчих органів. У зв'язку з цим, очільнику держави та представнику кардинально нового управлінського інституту було надано досить широкі владі повноваження. Доволі специфічно висловився про природу влади німецький політекономіст М. Вебер заявивши, що влада є властивістю владного суб'єкта, а також вона є ймовірністю того, що цей суб'єкт у процесі соціальної взаємодії буде у змозі здійснити свою власну волю всупереч опору» [4].

Тлумачення та розуміння поняття виконавчої влади як самостійної організаційної системи є досить складним. Адже виконавча влада є своєрідною соціальною системою і її розуміння потребує наукового підходу, який з'ясовує її природу, визначення та саме поняття. Виконавча влада в певному сенсі є різновидом соціально-політичної влади, але має свої принципи та особливості. Загалом виконавча влада є особливим і специфічним органом державної влади.

«Водночас, вона є виявом реалізаційних, прикладних властивостей державної влади. Вона також слугує інструментом перетворення продуктів законотворчості та правосуддя в реалії політичного життя. На думку українського дослідника В. Авер'янова особливість виконавчої влади полягає в тому, що лише у процесі її реалізації відбувається реальне втілення в життя законів та інших нормативних актів держави, практичне застосування важелів державного регулювання й управління важливими процесами суспільного розвитку» [2-3].

«Тобто розуміння сутності виконавчої влади відбувається лише у процесі функціонування її органів різних рівнів та повноважень. Цю думку зрештою розділяє ще один науковець – С. Стеценко, котрий зазначає, що виконавча влада є найчисельнішим за людським і матеріальним потенціалом інститутом гілкою влади, яка займається деталізацією законів шляхом виконавчо-розпорядчої діяльності та прийняття підзаконних документів.

Стосовно України дослідник визначає, що виконавча влада в Україні призначена здійснювати контрольні повноваження, управління державним майном, антимонопольну діяльність тощо» [62].

«Український правознавець О. Дніпров визначає виконавчу владу у якості різновиду соціальної влади. За його словами виконавча влада має публічний характер, який вона «...здобуває завдяки наявності спеціальних юридичних механізмів, що забезпечують легальність і легітимність влади та застосовуваного нею юридичного примусу»» [13].

«Врешті такі науковці як В. Колпаков та О. Кузьменко формулюють поняття «орган виконавчої влади» як носія державної виконавчої влади, яка реалізує свою компетенцію в закріпленій сфері держуправління і має юридичний статус органу виконавчої влади» [19].

«Н. Матюхіна під органом виконавчої влади розуміє частину державного апарату, яка має власну структуру та штат службовців, територіальний масштаб діяльності, котрий утворюється в установленому законом або іншими правовими актами порядку і в межах відповідної компетенції здійснює за дорученням держави функції державного управління в економічній, соціально-культурній, адміністративно-політичній сферах суспільного життя» [4].

«Загалом, виконавча влада, у досягненні своїх цілей, відрізняється від інших видів влади своїми специфічними методами, як от: примус, маніпулювання, авторитет, традиції тощо» [9].

«На думку Н. Тиндика ключовими критеріями у визначенні поняття виконавчої влади: як вольові відносини; як орган держави; як функції; як сукупності повноважень» [68].

«Взявши до уваги окремі розуміння сутності й специфіки виконавчої влади можна зробити попередній висновок, що виконавча влада – це системна сукупність державних органів та відповідної ієрархії посадових осіб, котрі реалізують відповідні завдання на політичному та адміністративному рівнях. Дедалі актуалізується визначення поняття «органи виконавчої влади», адже з'ясування такого відкриває у шлях до розуміння визначення сутності самої виконавчої влади. Щодо визначення поняття «органи виконавчої влади», то на законодавчому рівні це поняття визначено як самостійний вид органів державної влади, які, згідно з конституційним принципом поділу державної влади, мають своїм головним призначенням здійснення однієї гілки державної влади – виконавчої» [37].

«Згідно визначення правознавця М. Завального органи виконавчої влади – це частина державного апарату, що має власну структуру та штат

службовців і в межах установленої компетенції здійснює на основі законів та на їх виконання, від свого імені й за дорученням народу України підзаконне адміністративно-правове регулювання (адміністрування) в галузях, сферах і секторах суспільних відносин» [18].

«Загалом, виконавчу владу варто розуміти як різновид соціальної влади публічного характеру, яка з допомогою відповідних юридичних механізмів забезпечує свою легітимність та застосовує юридичний примус. Також під органами виконавчої влади розуміється різновид державного управління, що має забезпечувати взаємодію систем, підрозділів і служб органів виконавчої влади як єдиного цілого з метою виконання поставлених перед ними завдань у сфері виконавчої та розпорядчої діяльності держави» [24].

Загальновідомо, що адміністративні органи є найбільшою системою органів державної влади, а тому їхня організація має забезпечувати баланс інтересів держави, громадян і приватних осіб (рис. 1.1).

Наступним кроком для функціонування адміністративних органів є встановлення повноважень у визначеній сфері діяльності з метою забезпечення ефективності. Пріоритети органів виконавчої влади пояснюються об'єктивною необхідністю вдосконалення державного управління в цілому.

«Складнощі у становленні України у якості незалежної держави було, зокрема, зумовлено й недосконалістю системи виконавчої влади. Такий стан зумовлював неможливість системних реформ через нездатність вироблення гнучкості у співпраці між центром і регіонами відповідно до викликів траєкторії трансформаційного розвитку України. Упродовж 1990-х рр. точився дискурс стосовно нагальності питання реформування органів виконавчої влади та всього її інституту в цілому. Зокрема українськими політологами – авторами колективної монографії «Реформування державного управління в Україні» було зроблено висновок, що: «...неможливо

кардинально реформувати економіку без суттєвих змін у політичній сфері, насамперед у сфері державного управління»» [59].

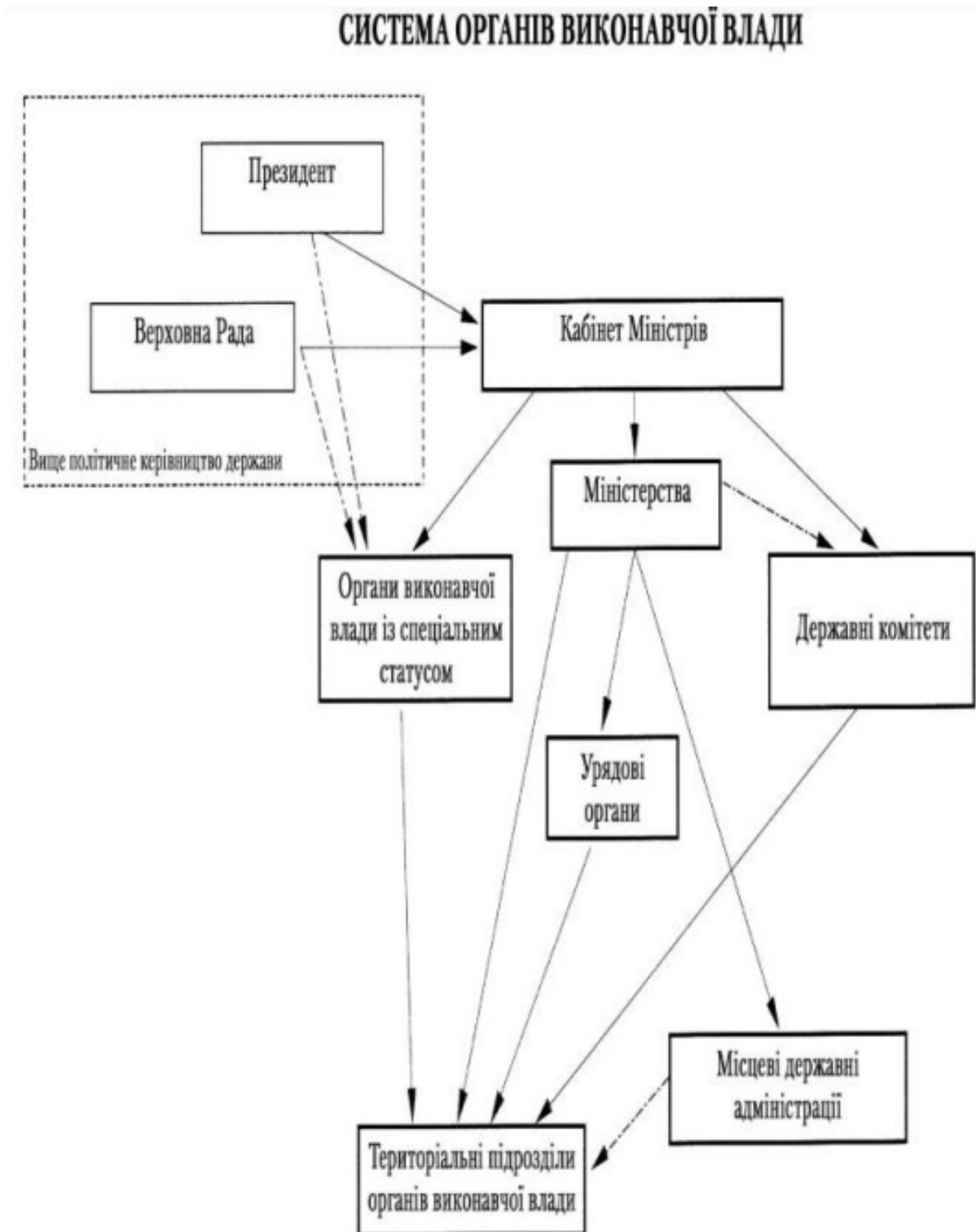

Рис. 1.1. Система органів виконавчої влади [71]

«Автори ще однієї колективної монографії «Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи» причиною затримки реформи публічної адміністрації вважали недостатню опрацьованість окремих проблем у контексті перманентного пошуку оптимальної моделі організації системи державного управління» [1].

«Попередньо з'ясовано, що виконавча влада має свою специфічну відмінність від інших органів держави. Адже її характеризує поєднання таких основних елементів механізму проведення в життя владної волі як примус, переконання, авторитет, традиція тощо. Сутнісною ознакою виконавчої влади виділяють примусовість, покладання на силу, можливість здійснювати фізичні, організаційні та інші заходи примусу» [9].

«Одним словом, через виконавчу владу держава забезпечує примус та монополію на застосування сили щодо об'єкта свого впливу та підпорядкування. Продовжують зберігатися суперечності щодо тлумачення сутності функціонування виконавчої влади. Згідно аналізу Конституції України, органи виконавчої влади відрізняються від інших державних органів за своєю компетенцією. Ключовим моментом є те, що органи виконавчої влади не приймають закони, як це робить ВРУ, а забезпечують управління економікою всієї країни та вирішують всі управлінські справи» [20].

Таким чином, поняття "виконавча влада" відрізняється від загального розуміння влади як такої, що веде до примусу або підкорення. Виконавча влада - це складний політичний інститут, в якому реалізується державна політика та забезпечуються управлінські процеси в різних напрямках і на різних рівнях. Виконавча влада також включає низку державних установ та ієрархію державних службовців, які забезпечують виконання відповідних завдань на політичному, економічному та адміністративному рівнях.

1.2. Детермінанти регіональної політики в системі розвитку регіону

«Регіональний розвиток залежний від великої кількості визначників різного рівня» [61]. Найбільш характерні детермінанти, що мають значний вплив на регіональний розвиток, без урахування яких неможлива реалізація ефективної регіональної політики, можна умовно поділити на дві групи залежно від ступеня їх впливу та узагальненості. Перша група поділяє детермінанти регіонального розвитку за ступенем їх поширення і включає регіональні, місцеві, національні та глобальні детермінанти (рис. 1.2).

До регіональних детермінант належать якість місцевої інфраструктури та управління, рівень охорони здоров'я, освіти та безпеки, наявність місцевих умов для розвитку. Розвиток будь-якої території (населеного пункту), безперечно, залежить від наявності певних компонентів, серед яких

- Житловий фонд.
- Якісні та достатньо розгалужені енергетичні та водопровідні мережі
- Розвинута транспортна інфраструктура
- Якісна телекомунікаційна мережа
- заклади освіти та охорони здоров'я

- Висококваліфікована кваліфікована робоча сила «Дуже важливою локальною детермінантою є створення необхідних умов для розвитку бізнесу, що полягає у забезпеченні комунікації бізнесу та освітянської і наукової сфер, спрощенні процедур ведення бізнесу та взаємоузгодженості інтересів влади та бізнесу. Значущим локальним визначником, що сприяє веденню бізнесу, залученню інвестицій та, як наслідок розвитку, регіону є його хороша репутація» [64].

Враховувати ці регіональні детермінанти для реалізації ефективної регіональної політики, безсумнівно, необхідно, але окремий регіон (місцевість) не є самодостатньою та ізольованою одиницею, оскільки він не є повноцінним суб'єктом. У цьому контексті міжрегіональну конкуренцію за залучення інвестицій можна віднести до регіональних детермінант, таких як

взаємодія та співпраця між регіонами та центральною владою, рівень децентралізації, конкурентоспроможність та рівень нерівності регіонального розвитку. Останній, хоча значною мірою залежить від власних резервів регіону, може бути пом'якшений наявністю сильних регіонів-конкурентів. Це пояснюється тим, що сусідні регіони можуть значно стимулювати розвиток один одного, якщо заохочувати міжрегіональне співробітництво, наприклад, у сфері розвитку інфраструктури та ресурсів.

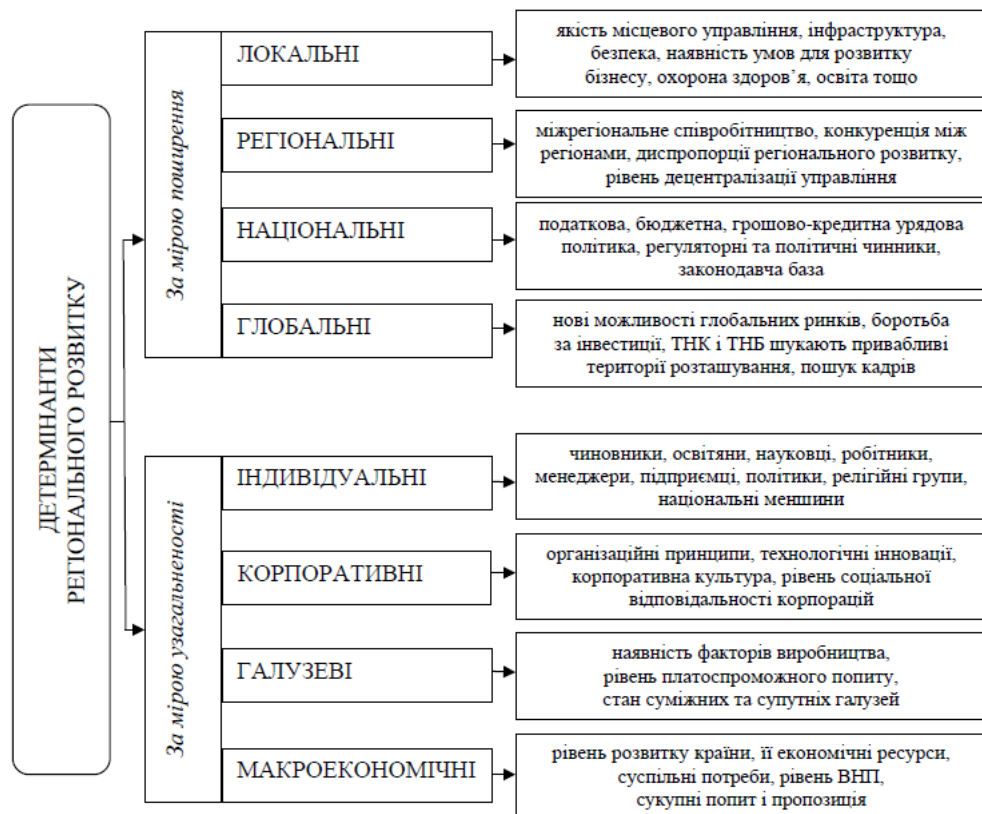

Рис. 1.2. Класифікація основних факторів регіонального розвитку [25].

Оскільки регіон є структурною одиницею держави і розвивається в політичному та економічному середовищі держави, на нього обов'язково впливають законодавчі та регуляторні чинники, які є детермінантами держави. Державний бюджет, податкова та монетарна політика визначають регіональний розвиток. Чим більш централізованим є управління, тим більший вплив мають державні детермінанти і, навпаки, чим більш

децентралізованим є управління, тим менший вплив ці детермінанти мають на регіональний розвиток.

Процес глобалізації, з більшою відкритістю економіки, усуненням бар'єрів для руху товарів, капіталу і робочої сили та розвитком нових технологічних можливостей, наприклад, у сфері інформації та комунікації, однозначно впливає на економічний, фінансовий, політичний і соціальний розвиток окремих країн і регіонів. Все це можна пояснити впливом глобальних детермінант на регіональний розвиток і простежити відображення потенційних загроз і нових можливостей на глобальних ринках на регіональний розвиток. Діяльність транснаціональних банків і компаній, які шукають привабливі місця розташування, також може сприяти регіональному розвитку.

«Регіональна політика держави прагне забезпечити організацію національного простору відповідно до обраної стратегії розвитку. В Україні за ініціативи Президента було розроблена Національна економічна стратегія 2030 основна ідея якої в напрямку регіонального розвитку полягає в тому, що: «кожен регіон, включений до загального українського простору, спроможний самостійно виявити реалізувати та примножити власний потенціал для забезпечення гідного життя своїх мешканців»» [32].

Стратегія була сформульована з урахуванням необхідності розвитку сучасних технологій та людського капіталу, які є одними з найважливіших факторів економічного розвитку.

Від цих факторів залежить конкурентоспроможність української економіки в сучасному світі.

Національна економічна стратегія 2030 поділена на сфери планування, управління та фінансування регіонального розвитку, вказуючи на існуючі перешкоди, що обмежують місцевий розвиток.

Основною перешкодою у сфері планування регіонального розвитку є існування часових та просторових неузгодженостей між зацікавленими сторонами. Зокрема, неузгодженість між національними стратегічними

документами та регіональними документами призводить до недотримання чинного законодавства у сфері регіонального (місцевого) планування та порушення логічних зв'язків між національними, регіональними та місцевими стратегіями.

Важливим індикатором регіонального економічного розвитку є визначення виняткових характеристик та активів регіону, що дозволяє впроваджувати нові підходи до управління через співпрацю між органами влади (регіональними та національними) та зацікавленими сторонами цього процесу (підприємцями, університетами, науково-дослідними установами, громадянським суспільством). На жаль, цей процес, який отримав назву "розумна спеціалізація", не є завершеним, як і процес створення єдиної точки зростання. Крім того, належному плануванню регіонального розвитку перешкоджає низький рівень стратегічного планування на рівні громад та недостатнє використання інструментів співробітництва для створення спільних територій та економії на масштабах.

Нерозвиненість міжнародного партнерства для обміну досвідом та спільної реалізації проектів також розглядається як перешкода для ефективного функціонування вищезазначених сфер.

Це пов'язано з низьким рівнем оцифрування регіональних географічних даних та обмеженістю статистичних даних, доступних органам місцевого самоврядування, недостатнім професіоналізмом місцевих лідерів та експертів (брак досвіду управління проектами розвитку та стратегічного планування), незавершеністю системи підготовки кадрів для регіонального управління та недостатнім фінансуванням регіонального розвитку.

Основною перешкодою для належного функціонування третього напрямку - фінансування регіонального розвитку - є недостатнє використання всіх наявних можливостей для наповнення бюджету. На жаль, кошти державного бюджету, що виділяються на регіональний розвиток та державні інвестиції, здебільшого спрямовуються на підтримку проблемних територій, а не на реалізацію проектів розвитку. Відсутня система міжбюджетних

відносин щодо розподілу регіональних дотацій та податків між регіонами, населеними пунктами та державою. Існує значна нестача ефективних проектів соціальної допомоги регіонам та програм фінансування таких проектів.

Крім того, деякі регіони, обрані для створення індустріальних парків, не мають необхідної інфраструктури. Місцеві органи влади не можуть проводити ефективну політику розвитку через брак даних про вплив присутності інвесторів на місцеві громади та не мають необхідних фінансових ресурсів для співфінансування існуючих програм розвитку (таких як проекти підтримки місцевого підприємництва, міжнародна технічна допомога, громадські роботи та інвестиції в нерухомість). Регіональна та секторальна політика має сприяти розвитку функціональних типів територій (широкофункціональних міст, сіл у несприятливих умовах) шляхом розробки та реалізації програм фінансової підтримки відповідних проектів, підтримувати подальший розвиток міжрегіонального співробітництва через механізми об'єднання територій, сприяти міжнародному співробітництву органів місцевого самоврядування, забезпечувати та сприяти створенню необхідних умов для покращення комунікації між органами місцевого самоврядування та місцевим населенням.

Заслужовує на увагу розвиток схем фінансування місцевого самоврядування через активізацію та організацію громадських просторів та покращення функціонування кредитних установ.

Регіональний розвиток зумовлений низкою детермінант, пов'язаних спільною метою забезпечення добробуту населення, які необхідно враховувати при розробці механізмів та інструментів забезпечення сталого регіонального розвитку з метою ефективної реалізації збалансованої політики регіонального розвитку.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСТИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІСНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану

«Один із важливих аспектів функціонування держави – це організація діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування таким чином, щоб на належному рівні здійснювати реалізацію та виконання законів, публічне адміністрування в різних сферах суспільного життя, а також забезпечувати реалізацію прав і свобод людини та громадянина» [2].» Ще у 2014 р. одним із важливих питань у зоні проведення антитерористичної операції на територіях Донецької, Луганської та частково Харківської областей» [36] «постало питання належної організації здійснення виконавчої влади. З прийняттям Закону України від 03.02.2015 № 141-VII «Про військово-цивільні адміністрації» в системі органів виконавчої влади було передбачено створення тимчасових державних органів – військово-цивільних адміністрацій» [34]. «Військово-цивільні адміністрації створювалися для «... забезпечення дії Конституції та законів України, ... безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії актам збройної агресії, диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи...»» [34]. «Протягом 2015 р. на територіях проведення антитерористичної операції були утворені Донецька і Луганська обласні військово-цивільні адміністрації, районні, міські, селищні і сільські військовоцивільні адміністрації у Донецькій, Луганській та Харківській областях» [55-58]. «Після закінчення антитерористичної операції із початком операції об'єднаних сил згідно із

Законом України від 18.01.2018 № 2268-VIII «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» військово-цивільні адміністрації надалі виконували свої повноваження» [60]. «Указом Президента України від 23.02.2022 № 63/2022 «Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України» обласні державні адміністрації та військово-цивільні адміністрації і надалі були уповноважені здійснювати координацію дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування із запровадженням і здійсненням заходів надзвичайного стану» [33].

Із введенням воєнного стану в Україні питання організації діяльності місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування набуло своєї актуальності. Це зумовлено тим, що воєнний стан передбачає надання відповідним органам державної влади та органам місцевого самоврядування ««... повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень»» [41]. «Указом Президента України від 24.02.2022 № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» утворено 24 обласні військові адміністрації, Київську міську військову адміністрацію та районні військові адміністрації» [43].

Надалі згідно з указами Президента України були утворені військові адміністрації в окремих населених пунктах різних областей. Таким чином, у системі органів виконавчої влади з'явилися нові тимчасові державні органи – військові адміністрації. Крім утворення військових адміністрацій, чинне законодавство України теж зазнало чимало змін. Так, Верховна Рада України у період з 24 лютого до 01 грудня 2022 р. прийняла більше ніж 700

документів [14], «метою прийняття яких було врегулювання окремих питань функціонування державної служби та місцевого самоврядування, а також неприпустимості припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану» [35]; «організації та забезпечення координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань організації роботи з військовополоненими; надання соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні, впровадження змін у сферах довілля та цивільного захисту, фінансовій сфері, охороні здоров'я, освіти, трудових відносин, у продовольчій сфері, в інформаційній сфері тощо. З метою забезпечення життєдіяльності населення в умовах воєнного стану Кабінетом Міністрів України у період з 24 лютого до 01 грудня 2022 р. прийнято 2000 документів» [60].

Наприклад, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 1790-р ««Про організацію функціонування єдиної державної системи цивільного захисту в умовах воєнного стану» місцеві органи виконавчої влади зобов'язані були ввести в дію плани цивільного захисту населення на період воєнного стану та забезпечити їх здійснення, а обласні державні адміністрації зобов'язані забезпечити проведення евакуації населення у разі загрози або виникнення збройних конфліктів» [39]; постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» «заборонено здійснення проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період воєнного стану за винятком суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов та за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища й гарантування безпеки держави» [42]; «постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 252 «Деякі питання

формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» урегульовані питання щодо оперативного та ефективного прийняття управлінських рішень про формування і виконання місцевих бюджетів» [12].

З огляду на те, що публічна влада використовується не лише в інтересах держави, а й для задоволення потреб суспільства, і що це загалом відповідає суспільним інтересам, військова адміністрація вже здійснює адміністративну діяльність як організація публічної адміністрації. Іншими словами, вона здійснює адміністративно-управлінську діяльність і надає адміністративні послуги. Це стосується виконання завдань (функцій) виконавчої влади для задоволення публічного інтересу [2.; 17].

«Однією з особливостей організації діяльності місцевих органів державної виконавчої влади і органів місцевого самоврядування під час воєнного стану є те, що такі військової адміністрації, які створені на території України поряд з виконанням повноважень, які спрямовує, координує і контролює Кабінет Міністрів України, здійснюють повноваження з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, здійснення заходів правового режиму воєнного стану, що спрямовуються, координуються і контролюються Генеральним штабом Збройних сил України» [41].

Таким чином, «військові адміністрації вже виконують повноваження місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також повноваження у сфері забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану, у сфері оборони, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури. Аналіз норм Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [41] та «Плану запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану в Україні, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 181-р» [26], надав можливість зробити висновок, що у сфері забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану, у сфері оборони, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури обласні,

районні військові адміністрації, а також військові адміністрації населених пунктів наділені широкими повноваженнями.

Наприклад, до зазначених повноважень належать: «організація посиленої охорони та оборони важливих об'єктів національної економіки та таких об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, відчуження примусове майна, що перебуває у приватній/комунальній власності, майна державних підприємств і об'єднань; запровадження комендантської години зі встановлення режиму світломаскування; використання для потреб оборони потужностей та ресурсів підприємств, установ і організацій усіх форм власності; установа особливого режиму у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інших сильнодіючих речовин відповідно до переліку, визначеного Кабінетом Міністрів України, а також забезпечення у разі потреби залучення суб'єктів господарювання з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів до оперативного задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань у лікарських засобах та медичних виробів на час введення воєнного стану; уточнення складу органів з евакуації, планів евакуації населення, матеріальних і культурних цінностей, а також проведення евакуації населення, матеріальних і культурних цінностей, невідкладне приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональні та територіальні підсистеми у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період, забезпечення належного функціонування дорожнього господарства, транспортної інфраструктури та інфраструктури, що забезпечує життєдіяльність населення та функціонування держави в умовах воєнного стану, в т. ч. АТ «Укрзалізниця», як головного об'єкта національної економіки у сфері залізничної логістики для безперервного функціонування в умовах воєнного стану та виконання завдань і замовлень органів державної влади та органів військового управління тощо» [41; 26].

«Водночас військові адміністрації мають право тимчасово обмежувати конституційні права і свободи людини і громадянина. Наприклад, під час воєнного стану передбачена заборона або обмеження місця перебування чи місця проживання осіб; діяльності окремих політичних партій та громадських об'єднань; проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів тощо» [41].

«Звичайно, військові адміністрації, їх посадові особи «...зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України» і «... кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб». [41].

«Однак в умовах воєнного стану особи, уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування не відповідають за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту» [41].

«Необхідно також звернути увагу, що поряд з утвореними військовими адміністраціями населених пунктів і надалі функціонують органи місцевого самоврядування, оскільки військові адміністрації населених пунктів утворюються не в кожній територіальній громаді, а лише у тих територіальних громадах, у яких сільські, селищні, міські ради та / або їхні виконавчі органи та їх голови не здійснюють покладені на них законодавством України повноваження (у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом)» [41; 70].

У період воєнного стану виникали різні ситуації, коли органи місцевого самоврядування не могли розв'язувати місцеві проблеми в рамках українського законодавства.

Наприклад, керівники об'єднань місцевого самоврядування залишали територію своїх громад, представників об'єднань місцевого самоврядування викрадали та вивозили, голови громад та депутати місцевого самоврядування ставали зрадниками. Змінами в українському законодавстві розширено повноваження сільських, міських і селищних голів щодо звільнення земель загального користування від незаконно зведених тимчасових споруд (стаття 9, пункт 4, підпункт 1); обстеження будівель і споруд, пошкоджених унаслідок бойових дій, і знесення небезпечних об'єктів та об'єктів, що загрожують життю (статті 9, пункти 2 та 3, 4, пункт 5); безоплатної первинної правової допомоги і утворення органів, які надають безоплатну первинну правничу допомогу, призначення і звільнення з посади керівників цих органів, призначення, звільнення з посади, призначення, звільнення з посади керівників цих органів, призначення, звільнення з посади, призначення, звільнення з посади, призначення, звільнення з посади, призначення, звільнення з посади... (пункт 5, стаття 9).

Однак «у разі неприйняття рішення з однією з перелічених обставин начальник обласної військової адміністрації за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України порушує перед Президентом України питання про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів)» [41].

«Аналіз виданих указів Президента України щодо утворення військових адміністрацій у містах, селах і селищах, надав можливість зробити висновок, що такі військові адміністрації населених пунктів утворювалися у тих місцевостях, де відбувалися бойові дії або після деокупації українських територій. Зокрема, сільські, селищні, міські військові адміністрації утворювалися у Донецькій, Запорізькій, Житомирській, Київській, Луганській, Миколаївській, Харківській, Херсонській областях» [43 – 57].

У всіх інших областях функціонують органи місцевого самоврядування, що виконують повноваження, визначені Законами України

«Про місцеве самоврядування в Україні» [38] і «Про правовий режим воєнного стану» [41].

Ще однією особливістю військово-адміністративних структур є те, що посади цивільної служби в місцевих та окружних військових адміністраціях, а також посади в органах місцевого самоврядування можуть заміщатися військовослужбовцями військових формувань, працівниками правоохоронних органів, які відряджені у встановленому законом порядку для виконання обов'язків із захисту держави і забезпечення її безпеки, та перебування на військовій службі, у правоохоронних органах або органах місцевого самоврядування. На цю посаду може бути призначено особу, яка має звання рядового або командира установи, а також співробітника Служби цивільного захисту.

Однак за поданням Головнокомандувача Збройних Сил України перелік посад в органах військового управління населених пунктів, що заміщуватимуться зазначеними особами, затверджується Президентом України. Заміщення посад на державній службі або в органах місцевого самоврядування здійснюється на підставі заяви, особової картки, заповненої за встановленою формою, документів, що підтверджують наявність в особи громадянства України, освіти та стажу роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими для відповідної посади, та заяви особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також без подання документів, що підтверджують володіння державною мовою, що є визначеною законодавством, а також документів, що підтверджують володіння державною мовою.

Аналіз чинного законодавства дає змогу дійти висновку про те, що в період дії воєнного стану в Україні в системі адміністративних органів було створено новий тимчасовий орган - військовий виконавчий орган для належного забезпечення діяльності місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Окрім повноважень органів місцевої державної влади та органів місцевого самоврядування, військово-адміністративний орган - адміністративний орган - здійснює повноваження у сфері реалізації заходів режиму воєнного стану, забезпечення оборони, безпеки та порядку, захисту критичної інфраструктури. У зв'язку з необхідністю швидкого та оперативного ухвалення рішень в умовах воєнного стану військові органи виконавчої влади володіють значно ширшими повноваженнями, ніж державні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Діяльність органів військової виконавчої влади спрямовується, координується і контролюється Кабінетом Міністрів України та Генеральним штабом Збройних Сил України залежно від їхніх повноважень. У регіонах, де не створено органів військової виконавчої влади, поряд з органами військової виконавчої влади продовжують діяти органи місцевого самоврядування.

2.2. Роль центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування у відбудові України

Наразі, у зв'язку з невизначеними часовими рамками тривалості бойових дій на території України, науковці не представили широкого спектра підходів і методів післявоєнного відновлення в Україні. Проте європейські та українські аналітики, журналісти і політики вивчають питання залучення місцевих органів влади, центральних адміністративних органів і громадянського суспільства до створення концепцій, стратегій і програм відновлення територій. Місцеві та центральні адміністративні органи мають об'єднатися для захисту національного суверенітету, скорочення відтоку населення, дотримання прав людини та громадянських прав і конституційних свобод, підвищення економічного потенціалу та розвитку інфраструктури. Проєкт реконструкції в Україні є найбільшим і найскладнішим проєктом

реконструкції з часів Другої світової війни. Реконструкція також гарантує швидкий розвиток України. [69].

«За результатами комплексного соціологічного дослідження, проведеного у квітні – травні 2023 року Київським міжнародним інститутом соціології «Дослідження ініціатив відновлення в Україні та роль громадянського суспільства в процесах відновлення» головними короткостроковими пріоритетами відновлення України є:

- догляд та розвиток дітей, забезпечення можливості offline навчання в школах; - розмінування територій; - постійне житло для ВПО;
- соціально-психологічна реабілітація військових та цивільних;
- вирішення проблеми шкоди навколишньому середовищу внаслідок бойових дій; - підтримка бюджетоутворюючих галузей економіки;
- будівництво та модернізація укриттів» [72].

За даними USAID, громади фінансують проєкти з відновлення здебільшого власним коштом, а також коштом донорів і міжнародної допомоги. Державна фінансова допомога у вигляді грантів громадам і компенсацій громадянам за зруйноване житло надається в невеликих обсягах і дуже повільно.

Розподіл таких джерел фінансування має вирішальне значення для допомоги міжнародних організацій, і існує ризик, що неактивні громади опиняться поза процесом відновлення. З цієї причини державі необхідно забезпечити подальше втручання/направляюче світло.

Протягом 2022 року відбувалася зміна суб'єктів, які розробляють плани відновлення і керують процесом відновлення на національному рівні. Наразі основними гравцями у сфері відновлення є Міністерство комунального, територіального та інфраструктурного розвитку України та Координаційна платформа донорів. Багато експертів і журналістів вважають, що створена владою структура управління відновленням ризикує сконцентрувати зусилля і увагу виключно на фізичному відновленні. Це може значно затримати розробку регіональної політики. Своєю чергою, це

може призвести до централізації процесу повоєнного відновлення, обмеження децентралізації та значної затримки в розробленні регіональної політики.

«Як вважають фахівці USAID, на рівні центральної влади в оцінці втрат України внаслідок війни беруть участь такі інституції: Офіс Президента України, Міністерство економіки, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Міністерство інфраструктури України, Міністерство розвитку громад та територій України. Ця оцінка відбувається у співробітництві із KSE Institute (аналітичним центром при Київській школі економіки) в рамках проєкту “росія заплатить”» [15].

«Проєкт Rebuildua оцінює завдані інфраструктурі збитки за допомогою оцифровки даних з БПЛА та супутників, фото- та відеофіксації, аналізу геопросторових даних. Згідно з даними проєкту, Ірпінь зазнав збитків від російської окупації, яка тривала трохи більше як місяць, на 25,3 млрд грн 50. Постраждало майже 10 600 будівель. Зруйновано – 1 836. Найбільша частка збитків – 17,7 млрд грн – припадає на житловий фонд. Понад 11,5 млрд грн з них – пошкоджені багатоквартирні будинки. Загалом через російське вторгнення постраждала майже половина житлового фонду міста» [58].

Оперативне управління процесом реструктуризації було покладено на Агентство з реструктуризації. Агентство реконструкції було створено у січні 2023 року шляхом злиття колишнього Державного агентства автомобільних доріг України та Державного агентства інфраструктурних проєктів. Основним завданням Агентства реконструкції є реалізація державної політики у сфері будівництва (нового будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту), ремонту та модернізації об'єктів інфраструктури. Однак це не означає, що Агентство з реконструкції відповідає за реалізацію та управління всіма проєктами реконструкції у цих сферах. Агентство бере участь у проєктах регіональних та місцевих

адміністративних органів лише тоді, коли необхідна фінансова підтримка або управління проектами [21].

«У пункті 1 постанови Кабінету Міністрів України від 17.12.2022 №1400 «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади» визначено, що Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері з відновлення регіонів, територій та інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. До завдань його завдань віднесено:

- створення та забезпечення функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації проти України;

- створення, впровадження та функціонування інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови;

- розвиток місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративнотериторіального устрою, державної житлової політики, благоустрою населених пунктів, житловокомунального господарства, надання послуг з управління побутовими відходами, будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, технічного регулювання у будівництві, ціноутворення у будівництві, відновлення та відбудови України після руйнувань, завданих військовою агресією російської федерації з 2014 року» [30].

«Згідно з Положенням про Міністерство економіки України, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459 зі змінами та доповненнями одним із завдань Міністерства економіки України є проведення аналізу стану та тенденцій економічного і соціального розвитку України, секторів та галузей економіки, розробляє пропозиції щодо основних

напрямів розвитку та реформування економіки, досягнення Цілей сталого розвитку, забезпечує підготовку відповідних планів і програм та ін.» [26].

«Проект, створений Міністерством економіки України під назвою «Армія відновлення» набирає обертів. Він передбачає залучення до суспільно корисних робіт незайняте населення. Люди, які з різних причин залишилися без роботи, можуть долучитись до цієї «армії» через виконання суспільно корисних робіт з відбудови країни. Як повідомляє Міністерство економіки України на своєму офіційному сайті, станом на 29.08.2023 до «Армії відновлення» долучилося майже 48 тисяч безробітних, які заробили за здійснення робіт з відбудови 305 млн грн. Лідером серед регіонів в цьому проекті є Харківська область, де такі роботи виконують понад 9 тисяч безробітних» [23]. «Державна служба України з питань праці при цьому проінформувала громадян про алгоритм та потребу у залученні до виконання суспільно корисних робіт» [28].

«Матеріальну та фінансову автономію органів місцевого самоврядування можна окреслити як їх право володіння та розпорядження коштами і майном для здійснення своїх функцій і повноважень. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні діяльності органів місцевого самоврядування та в практичній реалізації їх функцій. Вони є основою фінансової незалежності та самостійності місцевих органів влади. Існує понад сорок джерел надходжень коштів до місцевого бюджету, що визначено у главі 11 Бюджетного кодексу України» [6].

Однак у воєнний час це не все реалістично, особливо коли йдеться про орендну плату, адміністративні збори, штрафи та плату за тимчасове розміщення коштів у їхньому розпорядженні. Фактично, основним джерелом надходжень, яке місцева влада може використовувати для власного розвитку, є податок на доходи фізичних осіб. 64% цього податку зараховується до місцевого бюджету. Особливе значення має ефективна та прибуткова робота комунальних підприємств, прибуток яких повністю перераховується до місцевого бюджету. Крім цих джерел фінансування, Конституція України та

Бюджетний кодекс передбачають фінансову підтримку місцевих бюджетів за рахунок трансфертів з Державного бюджету України. Дотації та різноманітні субвенції на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, інвестиційні проекти та інші цілі завжди були і залишаються важливою підтримкою для місцевих громад. Під час війни з державного бюджету здійснюються додаткові трансферти громадам, які надають притулок внутрішньо переміщеним особам або переміщеним особам на територіях, де відбулися або тривають конфлікти [12].

Військова інтервенція Росії в Україну завдала важкого удару по українській економіці, а також вплинула на бюджетну практику. Уряд вжив першочергових заходів для забезпечення безперебійного функціонування життєдіяльності населення та держави в цілому, і, відповідно, кошти державного бюджету були спрямовані на військові цілі та найнеобхідніші соціальні видатки. Незважаючи на те, що минулий рік був складним для країни, місцеві органи влади продемонстрували достатню фінансову стійкість. Це стало можливим завдяки ефективній реформі децентралізації, яка дозволила місцевим громадам бути автономними, незалежними та достатньо забезпеченими ресурсами, що відіграло важливу роль у подоланні труднощів. Перші місяці війни мали значний негативний вплив на фінансову та матеріальну базу органів місцевого самоврядування. У березні та квітні минулого року доходи місцевих бюджетів були нижчими, ніж у лютому. Однак у травні доходи місцевих бюджетів почали зростати (рис. 2.1).

«В 2022 році доходи місцевих бюджетів склали 555,1 млрд грн» [11].

«Найбільшу питому вагу склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. У 2023 році місцеві бюджети продемонстрували ріст надходжень, в порівнянні з попередніми роками. За 6 місяців 2023 року доходи місцевих бюджетів склали 326,2 млрд грн., а податкові надходження становили 214,7 млрд грн, або 66% всіх доходів (табл.2.1.).

Офіційні трансфери в 2022 року становили майже 25%, в першому півріччі 2023 року – понад 28%» [11].

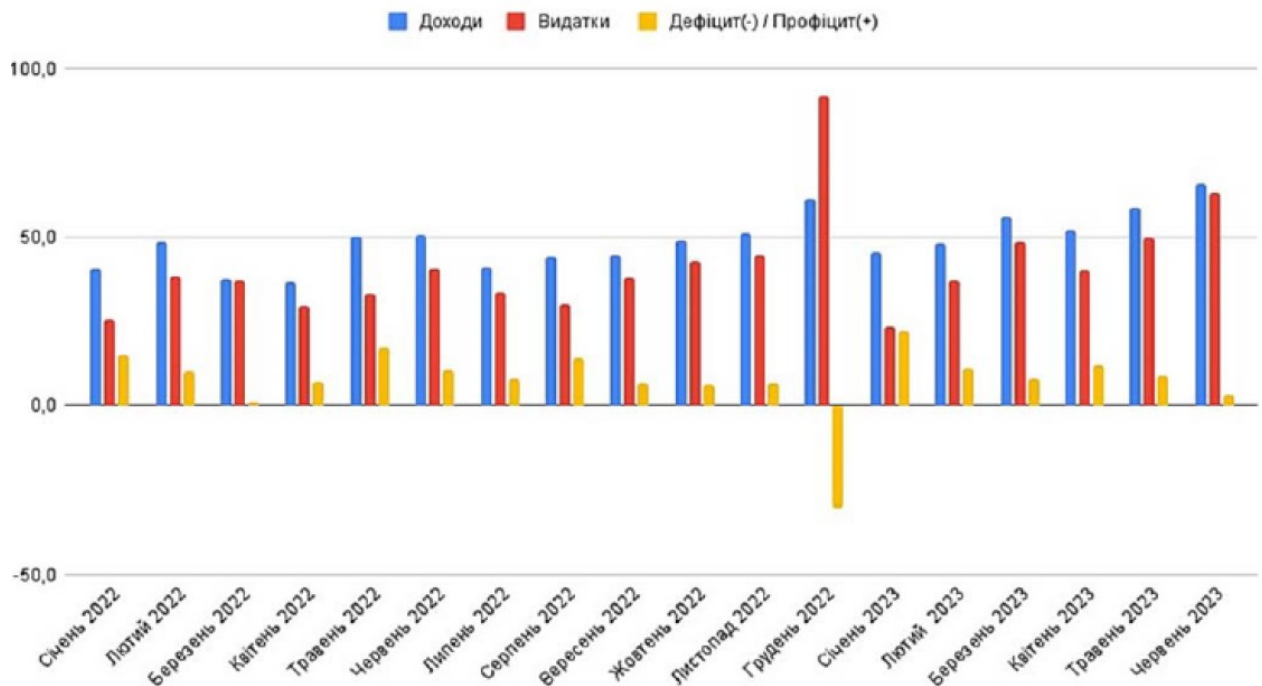

Рис. 2.1. Динаміка показників бюджету (помісячно)

Джерело: [11]

«Загалом по 2022 року місцеві бюджети виконані із профіцитом, на відміну від державного бюджету. Якщо не брати до уваги кредитування та фінансування, обсяг доходів місцевих бюджетів за 2022 рік перевищив обсяг видатків на 70,8 млрд гривень. Натомість в державного бюджету таке значення від’ємне та складає – 918,0 млрд грн» [11]. Що викликане зростанням видатків на безпеку та оборону, які належить до повноважень держави.

«В розрізі регіонів одразу ж простежуються особливості окремих областей та зміна ділової активності по регіонах. Помітним є зниження доходів по областях, де ведуться (велися) бойові дії. Натомість в областях, де розміщена велика кількість внутрішньо переміщених осіб та відновлено діяльність бізнесу, спостерігається значний приріст, у порівнянні з

відповідним періодом минулого року. Приріст доходів загального фонду місцевих бюджетів по окремих областях України в 2022 році становив більше 30%, а саме: Львівська область (+43,2%), Житомирська (+42,0%), Закарпатська (+41,9%), Волинська (+37,7%), Хмельницька (+34,5%), Чернівецька (+33,9%), Івано-Франківська (+31,7%)» [11].

Таблиця 2.1.

Структура місцевих бюджетів за доходами, млрд грн.

	2022	січень-червень 2023
Податкові надходження	393,5	214,7
Неподаткові надходження	22,1	17,7
Доходи від операцій з капіталом	2,3	1,5
Від органів державного управління (дотації, субвенції з державного бюджету)	136,8	92,0
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,2	0,1
Цільові фонди	0,3	0,2
Разом	555,2	326,2

Джерело: побудовано на основі даних [11]

«Основну частку власних доходів місцевих бюджетів за розглянутий період складають податки на прибуток (податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток) – понад 65%. Слід зазначити, що в 2022–2023 роках помітним є значний приріст податку на доходи фізичних осіб» [11]. Це пов'язано, по-перше, зі збільшенням відрахувань з фонду оплати праці військовослужбовців та, по-друге, зі збільшенням частки відрахувань податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів (з 60% до 64% з початку 2022 року).

Податкові реформи призвели до змін у потоках надходжень у 2022 році. Особливо ці зміни торкнулися єдиного податку. По-перше, суб'єкти зі значними доходами (великі компанії) отримали право перейти на спрощену систему оподаткування, де вони сплачуватимуть єдиний податок у розмірі 2% (зменшений з 5% до 2%) замість сплати податку на прибуток підприємств (18%).

В результаті податкових стимулів найбільше відносно зниження минулого року відбулося в акцизах (переважно на бензин і дизельне паливо): У березні 2022 року уряд скасував акциз на паливо і лише в жовтні минулого року частково відновив ставку податку на паливо. Однак підвищення цін не згенерувало позитивного зростання у жовтні-листопаді, і лише у грудні минулого року загальний обсяг акцизних надходжень показав позитивне зростання.

Зважаючи на пріоритети видатків та вимоги воєнного стану, місцеві органи влади різко скоротили непершочергові видатки. Як наслідок, минулорічні надходження на спеціальний рахунок були на 110,9 млрд грн (близько 63,5%) меншими, ніж у 2021 році.

Водночас загальний фонд збільшився на 2,2% (9,3 млрд грн). Якщо розглядати економічну характеристику робіт, що виконуються відповідно до функцій органів місцевого самоврядування, то найбільшу частку становлять видатки на персонал, які у 2022 році зменшилися на 7 млрд грн. Найбільша частка витрат на персонал припадає, звісно, на сферу освіти (табл. 2.2). Також значна кількість коштів виділяється на власне утримання органів місцевої влади.

Таблиця 2.2.

Структура місцевих бюджетів за видатками, млрд грн

	2022	січень- червень 2023
Загальнодержавні функції	46,5	23,6
Громадський порядок, безпека та судова влада	11,1	5,8
Економічна діяльність	61,1	28,2
Охорона навколишнього природного середовища	0,5	0,3
Житлово-комунальне господарство	40,6	20,7
Охорона здоров'я	31,0	13,8
Духовний та фізичний розвиток	22,6	11,7
Освіта	232,3	122,5
Соціальний захист та соціальне забезпечення	29,2	17,1
Міжбюджетні трансферти	9,5	18,0
Разом	484,4	261,7

Джерело: побудовано на основі даних [11]

Повномасштабна війна показала, що місцеве самоврядування здатне протистояти будь-яким викликам, у тому числі й у фінансовому секторі. Ефективне впровадження реформи децентралізації забезпечило місцевій владі автономність, незалежність та достатнє ресурсне забезпечення, що відіграло важливу роль у подоланні викликів. Навіть під час війни місцеві бюджети були профіцитними (71 млрд грн у 2022 році). З іншого боку, державний бюджет був дефіцитним на 918 млрд грн, що пов'язано зі збільшенням видатків на безпеку та оборону, що є обов'язком держави. Водночас простежується чіткий зв'язок між виконанням місцевих бюджетів у регіонах та проведенням військових дій на їхній території. Розрив у виконанні бюджетів між прифронтовими та зафронтовими регіонами збільшується з кожним місяцем. Така ситуація зумовлює необхідність державної фінансової підтримки постраждалих від конфлікту громад.

Місцеві та центральні органи влади відіграють важливу роль у розробці та впровадженні стратегій і механізмів післявоєнної відбудови України. Забезпечення фінансовими ресурсами, кадрова політика, впровадження інновацій, розбудова партнерства, залучення міжнародних фінансових "донорів", антикорупційна стратегія та посилення відповідальності на національному рівні за злочини, скоєні під час воєнного стану, дозволять центральним органам виконавчої влади ефективно виконувати свій мандат з відбудови країни.

Оцифрування, планування та подальша реалізація комплексних програм і планів післявоєнної відбудови України та її місцевих і регіональних громад залежать від фінансування та технологій. Водночас, підтримка місцевої влади та залучення громадян мають вирішальне значення. Від їхньої активності залежатиме, які проекти будуть пріоритетними в конкретних регіонах для задоволення конкретних потреб суспільства.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

«Неможливість в повній мірі реалізації, прийнятої Стратегії регіонального розвитку на 2021-2071 рр.» [31], причиною цього стали нові виклики, з якими зіткнулася Україна за останній рік, що суттєво вплинули на ситуацію в сільській місцевості та, відповідно, на якість життя українців, які проживають в усіх регіонах країни. Війна, розв'язана державою-агресором, призвела до значних втрат. Значна частина території України досі перебуває під контролем агресора. Вже звільнені території не дозволяють вести достатню економічну діяльність і становлять серйозний ризик для безпеки цивільного населення. В результаті війни втрачено багато промислових об'єктів, зруйновані традиційні торговельні зв'язки, різко скоротився експорт товарів і послуг, велика кількість людей стали внутрішньо переміщеними особами. Всі ці проблеми впливають не лише на регіони, що безпосередньо опинилися в епіцентрі війни, але й на весь український внутрішній ринок та всіх українців.

Крім того, демографічне погіршення в більшості регіонів і по всій Україні призвело до еміграції працездатного населення, що ще більше обмежує можливості для економічного зростання в окремих громадах і в регіоні в цілому.

«Метою державної регіональної політики, яка покладається в основу Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, є підвищення рівня життя населення незалежно від місця проживання людини в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні – розвиток та єдність, орієнтовані на людину» [31].

«Основна мета регіональної політики до 2027 року та досягнення її довготермінового бачення будуть реалізовані на основі трьох стратегічних цілей:

Ціль 1. Формування згуртованої країни в соціальному, економічному, екологічному та просторовому вимірах.

Ціль 2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.

Ціль 3. Ефективне людиноцентричне багаторівневе врядування » [31].

Актуальність цілей, викладених у Стратегії, не викликає сумнівів. Однак реалії сьогодення вимагають, перш за все, перегляду ресурсного та інституційного забезпечення реалізації цілей, а також переоцінки пріоритетів регіонального відновлення та розвитку.

«Згуртованість передбачає об'єднання зусиль різних суб'єктів територіальної громади. Для формування згуртованої країни необхідна взаємодія влади, організацій громадянського суспільства та приватних структур» [66]. «Зміцнення соціальної структури у громаді та досягнення прогресу в розвитку можливе завдяки широкому залученню та скоординованим зусиллям, спрямованим на досягнення спільних цілей» [10].

Слід визнати, що війна Росії проти України сприяла зміцненню соціальної згуртованості на всіх рівнях шляхом встановлення тісніших зв'язків між державними установами та приватними суб'єктами зі спільними цінностями та схожими поглядами. Яскравим прикладом цього є широкомасштабна волонтерська робота, до якої залучені дуже різні соціальні групи, такі як державні службовці, судді, підприємці та пересічні громадяни.

Плануючи заходи з соціальної згуртованості в громаді, необхідно враховувати контекст громади [22]. Кожна громада відрізняється від інших, і те, що наразі потрібно в одній громаді, може бути недоречним в іншій.

Тому, плануючи заходи місцевого розвитку для соціально-економічної згуртованості, важливо розуміти потреби відповідної громади та усвідомлювати її соціальний, організаційний і політичний контекст [63].

Економіка постраждалих від конфлікту регіонів повністю зупинилася, а економічний потенціал тимчасово окупованих територій більше не контролюється. Скоротилося виробництво ключових видів продукції, в тому числі основи експортного потенціалу України.

Крім того, блокада портів заблокувала значну частину зовнішньої торгівлі. Була зруйнована транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктура всього регіону. Відбувся відтік кадрів за кордон, частина з яких була передислокована на захід України, тимчасово витіснивши з активної економічної діяльності сотні тисяч і мільйони людей.

«За даними Київської школи економіки, станом на 1 серпня 2022 року обсяг прямих збитків економіки України від пошкодження та руйнування житлових і нежитлових будівель та інфраструктури (у грошовому еквіваленті) становить 108,3 млрд. дол. А непрямі втрати попередньо оцінюються у 128,8 млрд. дол.» [5]

«Значна кількість підприємств змушені були здійснити релокацію, більшість з них зі сходу України в західні регіони країни. Скорочення обсягів роботи привели і до скорочення працівників на підприємствах. За результатами досліджень 20% персоналу були відправлені у відпустку, 27% працює на умовах скорочення зарплати і 20% було скорочено (понад 1 млн. осіб)» [5].

Водночас відбулися значні зміни у бізнес-привабливості регіонів країни. Відповідно, змінюється і рейтинг ділової активності в регіоні.

«Очевидно, що погіршуються позиції північно-східних та південних регіонів, де відбуваються бойові дії, водночас західні регіони мають протилежну тенденцію. У Донецькій та Луганській областях війна триває вже 8 років – тому їх позиції мало змінилися.

Найбільш негативно повномасштабна війна вплинула на ділову активність таких областей: Сумська (з 14 на 20), Миколаївська (з 12 на 21), Херсонська (з 11 на 24)» [7].

«Одночасно суттєве покращення своїх позицій привабливості демонструють західні області: Тернопільська (з 20 на 8), Черкаська (з 18 на 9), Івано-Франківська (з 16 на 7), Рівненська (з 22 на 13)» [7].

«В десятку регіонів, які на даний час відносяться до лідерів підприємницької активності входять

1 місце – м. Київ. Столиця зберігає своє лідерство в абсолютних показниках. Але порівняння в динаміці деяких показників розвитку підприємницької діяльності Києва та Львівщини нашоєхує на думку, що столиця почала втрачати свою домінантну позицію, і з нею можуть успішно конкурувати інші регіони з більш привабливим бізнес-кліматом. Частка Києва в Україні щодо новозареєстрованого бізнесу зменшилася з 17,5 до 16%, а, наприклад, Львівської області виросла з 6,5% до 10,7%.

2 місце – Львівська область (помітно зросла – з 5 на 2).

3 місце – Київська область (впала з 2 позиції на 3).

4 місце – Хмельницька область (впала з 2 позиції на 4).

5 місце – Чернівецька область (зросла з 10 на 5).

6 місце – Полтавська область (без змін).

7 місце – Івано-Франківська область (потрапила вперше – із 16 позиції на 7).

8 місце – Тернопільська область (потрапила вперше – з 20 позиції на 8).

9 місце – Черкаська область (потрапила вперше – з 18 позиції на 9).

10 місце – Волинська область (потрапила вперше – з 17 позиції на 10).

З топ-10 вибули такі області:

Запорізька область (з 9 позиції на 19).

Одеська область (з 3 позиції на 15).

Харківська область (з 4 позиції на 12)» [7].

Причини цих змін, їх географічне розташування, місцеве бізнес-середовище, сформоване до 24 лютого 2022 року, інфраструктура підтримки підприємців та інші фактори, які вже проявили себе, є серйозними.

- Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у безпечні громади та їхня участь в економічному розвитку;

- Ефективність взаємодії між військовим режимом та місцевими громадами

- Місцеві організації безпеки

- Успішна адаптація місцевих програм та інструментів підтримки бізнесу до поточної ситуації; та
- Здатність підтримувати розвиток експорту.
- вирішення логістичних проблем тощо.

В останні місяці війни українські регіони зазнали впливу наступних деструктивних факторів.

- По-перше, війна спричинила велику кількість смертей; по-друге, відбувся масовий виїзд населення з територій, що перебувають під військовою загрозою, у безпечніші райони;

- закриття малого та середнього бізнесу на територіях, що постраждали від конфлікту;

- зниження зовнішньоекономічної активності, зокрема експорту;
- загрози національній продовольчій та енергетичній безпеці;
- зменшення податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Всі ці проблеми суттєво ускладнюють життя та розвиток абсолютно всіх регіонів країни, а їх вирішення безпосередньо впливає на напрями трансформації регіонального розвитку під час та після війни.

При цьому слід зазначити, що регіони країни мають безпосередній вплив на соціально-економічну потужність країни. Наразі певні регіони (особливо західні) несуть на собі основний тягар економічної стабілізації України. Ці регіони стали центром промислового розвитку та багатьох регіональних секторів економіки, по-перше, через їх віддаленість від активних конфліктів, по-друге, через близькість до транспортно-логістичних систем країн ЄС, що забезпечують основний потік зовнішньоторговельних товарів, по-третє, через надання тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб. У них розташовані стратегічні підприємства та галузі промисловості.

Водночас, деякі економічні диспропорції регіонального розвитку були більш-менш виправлені через механізми фіскальної та регіональної політики.

Крім того, з метою підтримки економіки та бізнесу в умовах воєнного часу Уряд України вніс низку змін і доповнень до законодавства, що регулює трудові відносини, торгівлю, оподаткування тощо. Державні інституції продовжують відігравати важливу роль у підтримці місцевого підприємництва у воєнний час. Уряд затвердив низку програм фінансової допомоги підприємствам.

До них відносяться "Робота" - державна грантова програма підтримки бізнесу, що включає кредити під 0% за програмою "5-7-9"; наприкінці червня Уряд запустив грантову програму для підприємництва, розвитку підприємництва та навчання [5]; наприкінці червня Уряд запустив грантову програму для підприємництва, розвитку підприємництва та навчання [6].

Міжнародні програми надають значну грантову підтримку українським підприємцям. Наприклад, програма USAID "Конкурентоспроможна економіка України" підтримує стартапи та МСП з метою підвищення конкурентоспроможності України на внутрішньому та міжнародному ринках; після повного російського вторгнення в лютому програма допомогла Україні зберегти економічну стійкість та відновити українську економіку після наслідків російської агресії [5].

Підтримка підприємницького потенціалу з урахуванням регіональної специфіки необхідна не лише для підтримки післявоєнного відновлення української економіки, а й для збереження зайнятості та купівельної спроможності населення в нинішніх умовах.

Реалії сьогодення ставлять перед бізнесом та державою низку викликів і завдань, найважливішими з яких є сприяння розвитку підприємництва в регіонах, де немає активних конфліктів, та відновлення функціонування підприємств у звільнених від окупації регіонах. Бізнес має продовжувати свою діяльність. Це є запорукою наповнення регіонального та національного бюджетів, підтримки платоспроможності населення, зміцнення економічної стабільності регіону, створення інвестиційного

клімату, нарощування соціально-економічного потенціалу [27] і, зрештою, підвищення національної згуртованості для ефективної протидії агресору.

Відповідно до «Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки метою державна регіональна політика України є: гідне життя в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні, забезпечення ефективного використання внутрішнього потенціалу територій та їх спеціалізації для досягнення сталого розвитку країни» [31].

Досягнення мети спрямовуються на зменшення міжрегіональної та внутрішньо регіональної асиметрії розвитку територіальних громад та якості життя людини, творення можливостей для посилення мобільності українських громадян, формування відчуття соціальної, культурної, освітньої економічної згуртованості країни» [66].

Враховуючи обставини війни, розв'язаної Російською Федерацією на території України, можна говорити про певне зонування за ризиком погіршення соціально-економічної, фінансової та інвестиційної стабільності.

а) Регіони, розташовані в тилкових районах, де ризик соціально-економічної дестабілізації є низьким;

б) громади, що перебувають у зоні бойових дій та прифронтовій зоні;
в) громади, звільнені від окупації

г) громади, що перебувають під тимчасовою окупацією Таким чином, очевидно, що заходи та програми регіонального управління, спрямовані на забезпечення соціально-економічної стійкості, реконструкції та розвитку, дуже різняться між собою" [16]. Водночас механізми регіонального управління мають забезпечувати постійну співпрацю на всіх рівнях і встановлювати тісні зв'язки між державними та приватними суб'єктами, які поділяють спільні цінності та мають схожі погляди на питання регіонального відновлення та захисту.

ВИСНОВКИ

Поняття "виконавча влада" слід відрізняти від загального розуміння влади як такої, що веде до примусу або підпорядкування. Виконавча влада - це складний політичний інститут, в якому реалізується державна політика та забезпечуються управлінські процеси в різних напрямках і на різних рівнях. Виконавча влада також включає низку державних установ та ієрархію посадових осіб, які забезпечують реалізацію відповідних завдань на політичному, економічному та адміністративному рівнях.

Регіональний розвиток залежить від низки детермінант, пов'язаних спільною метою забезпечення добробуту населення, і ці детермінанти мають бути враховані при розробці механізмів та інструментів забезпечення сталого регіонального розвитку з метою забезпечення ефективної реалізації збалансованої політики регіонального розвитку.

Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що на період дії воєнного стану в Україні з метою належного забезпечення діяльності регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування було створено новий тимчасовий орган у системі органів виконавчої влади - військову адміністрацію.

Як адміністративний орган, військова адміністрація здійснює повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також повноваження у сфері здійснення заходів правового режиму воєнного стану, забезпечення оборони, безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури. У зв'язку з необхідністю швидкого та оперативного прийняття рішень в умовах воєнного стану військові органи виконавчої влади мають значно ширші повноваження, ніж органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Діяльність органів військової виконавчої влади спрямовується, координується і контролюється Кабінетом Міністрів України та Генеральним штабом Збройних Сил України

відповідно до їх компетенції. Паралельно з військовими адміністраціями продовжують діяти органи місцевого самоврядування там, де військові адміністрації не створені.

Тотальна війна показала, що місцева влада здатна протистояти будь-яким викликам, у тому числі у фінансовому секторі. Ефективне впровадження реформи децентралізації забезпечило місцеву владу автономією, незалежністю та достатніми фінансовими ресурсами, що відіграло важливу роль у подоланні труднощів. Навіть у воєнні роки місцеві бюджети мали профіцит (71 млрд грн у 2022 році). З іншого боку, державний бюджет показав дефіцит у 918 млрд грн, що пов'язано зі збільшенням витрат на безпеку та оборону, що є обов'язком держави. Водночас простежується чіткий зв'язок між виконанням місцевих бюджетів та проведенням військових дій у регіонах. Розрив у виконанні бюджетів між прифронтовими та зафронтовими територіями збільшується з кожним місяцем. Така ситуація зумовлює необхідність державної фінансової підтримки постраждалих від конфлікту громад.

Місцеві та центральні органи влади відіграють важливу роль у формуванні та реалізації стратегій і механізмів післявоєнної відбудови України. Забезпечення фінансовими ресурсами, кадрова політика, впровадження інновацій, розбудова партнерства, залучення міжнародних фінансових "донорів", антикорупційні стратегії та посилення відповідальності на національному рівні за злочини, скоєні під час воєнного стану, дозволять центральним органам виконавчої влади ефективно виконувати свій мандат з відбудови країни.

Оцифрування, планування та подальша реалізація комплексних програм і планів післявоєнної відбудови України, її регіонів та територіальних громад залежать від фінансування та технологій. Водночас підтримка місцевої влади та залучення громадян мають вирішальне значення. Діяльність місцевої влади визначатиме, які проекти будуть пріоритетними в конкретних регіонах для задоволення конкретних потреб громад.

«Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки метою державна регіональна політика України є: гідне життя в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні, забезпечення ефективного використання внутрішнього потенціалу територій та їх спеціалізації для досягнення сталого розвитку країни» [31].

«Досягнення мети спрямовуються на зменшення міжрегіональної та внутрішньо регіональної асиметрії розвитку територіальних громад та якості життя людини, творення можливостей для посилення мобільності українських громадян, формування відчуття соціальної, культурної, освітньої економічної згуртованості країни» [66].

«Враховуючи ситуацію із веденням війни на території України, що розв'язала рф можемо констатувати той факт, що відбується певне зонування територій за ризиком порушення соціальної, економічної, фінансової, інвестиційної стійкості, яке умовно поділяється на такі типи:

а) громади в тилу з низькими ризиками для порушення соціально-економічної стійкості;

б) громади в зоні бойових дій та прифронтових територіях; в) громади звільнені від окупації;

г) громади, що перебувають в тимчасовій окупації. Тож стає зрозумілим, що заходи та програми регіонального управління для забезпечення соціально-економічної стійкості, відновлення то розвитку будуть серйозно різнитися між собою» [16].

Водночас регіональні структури управління повинні забезпечувати постійну співпрацю на всіх рівнях і налагоджувати тісні зв'язки між державними та приватними суб'єктами, які мають спільні цінності та схожі погляди на регіональне відновлення та захист.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія; за ред. Н.Р. Нижник та Н.Т. Гончарук. Київ: Моноліт, 2009. 383 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.;
4. Адміністративне право України: підручник; за заг. ред. Ю. Битяка, М. Гаращука, В. Зуй; 2-ге вид., перероб та доп. Харків: Право, 2013. 624 с
5. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. URL: <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan/>
6. Бюджетний кодекс України: Кодекс №2456 від 08.07.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
7. Війна та регіони України: як змінюється привабливість для підприємців – аналітика. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14970>
8. Військово-цивільні адміністрації створювалися для «... забезпечення дії Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>
9. Державна виконавча влада в Україні: формування та функціонування: зб. наук. пр.; кол. авт.; наук. кер. Н.Р. Нижник. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 224 с.
10. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину» в схемах та таблицях. Міністерство розвитку громад та територій, 2019. 68 с.

11. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL:
<https://openbudget.gov.ua/>
12. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 252 від 11.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>
13. Дніпров О. Формування поняття, ознак та характеристик під час становлення і розвитку виконавчої влади в Україні. Актуальні проблеми правознавства. 2020. №2 (22). С. 36–41.
14. Документи видавника (Верховна Рада України). URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main?find=2&user=a&org=1&typ=1%7C2&dat=20220224&datl=2>
15. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. Аналітичний документ USAID. Квітень 2023 року. 235 С. URL:
https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf.
16. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук. Ред. Сторонянська І.З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
17. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
18. Завальний М. Органи виконавчої влади як суб'єкт адміністративного права. URL: <file:///C:/Users/%D0%9E/DownloadsB8.pdf>
19. Колпаков В., Кузьменко О. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком, 2003. 544 с.

20. Конституції України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
21. Координація процесу відбудови та відновлення з політикою регіонального розвитку в Україні. Аналітичний документ ULEAD. 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1293/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>
22. Л.І. Федулова, Л.М. Ємельяненко. Адаптація принципів нової регіональної політики ЄС в стратегічному курсі регіонального розвитку України. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/15.pdf
23. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=89190821-886b-45dd-b5d58918eaa00198&title=ArmiiaVidnovlennia-VidbudovumoKrainu>
24. Ортинський В., Кісіль З., Ковалів М. Управління в органах виконавчої влади України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 296 с.
25. Панченко В.Г. Теоретичні підходи до визначення економічної сили та економічних інтересів держави як детермінант її економічної політики (випадок неопротекціонізму). *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 12–19.
26. План запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану в Україні: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 181-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text>

- 27.Полякова Ю.В. Пріоритети забезпечення конкурентоспроможності регіонів України: монографія. Львів: ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”. 2018. 336 с.
- 28.Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96 «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF>
- 29.Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 «Питання Міністерства економіки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text>
- 30.Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. № 460 «Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text>
- 31.Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
- 32.Постанова КМУ «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
- 33.Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України: указ Президента України від 23.02.2022 № 63/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/2022#Text>
- 34.Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>
- 35.Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-IX#Tex>

36. Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.10.2014 № 1053-р
37. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. Офіційний вісник України. 1999. №21. Ст. 943.
38. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97- ВР. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80 #Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text)
39. Про організацію функціонування єдиної державної системи цивільного захисту в умовах воєнного стану : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 1790-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-organizaciyu-funkcionuvannya-yedinoyi-derzhavnoyi-sistemi-civilnogo-zahistu-v-umovahvoyennogo-stanu-179-240222>
40. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 № 2268- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19/ed20220507#Text>
41. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389 - VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
42. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>
43. Про утворення військових адміністрацій : Указ Президента України від 24.02.2022 № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>
44. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Донецькій області: указ Президента України від 4 липня 2022 року. URL: №469/2022 <https://www.president.gov.ua/documents/4692022-43129>

45. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Запорізькій області : указ Президента України від 28 вересня 2022 року № 673/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6732022-44221>
46. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Луганській області: указ Президента України від 23 вересня 2022 року №665/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6652022-44137>
47. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Миколаївській області: указ Президента України від 17 листопада 2022 року № 778/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7782022-44905>
48. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Харківській області: указ Президента України від 01 жовтня 2022 року №680/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6802022-44293>
49. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Херсонській області: указ Президента України від 19 вересня 2022 року № 658/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6582022-44021>
50. Про утворення військової адміністрації : указ Президента України від 21 березня 2022 року № 156/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1562022-41769>
51. Про утворення військової адміністрації : указ Президента України від 10 квітня 2022 року № 225/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252022-42073>
52. Про утворення військової адміністрації: указ Президента України від 18 квітня 2022 № 260/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2602022-42197>
53. Про утворення військової адміністрації: указ Президента України від 03 червня 2022 року № 387/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3872022-42753>

54. Про утворення військової адміністрації: указ Президента України від 22 липня 2022 року №525/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5252022-43413>
55. Про утворення військово-цивільних адміністрацій: Указ Президента України від 5 березня 2015 року № 123/2015 https://ips.ligazakon.net/document/view/u123_15?an=26&ed=2015_12_24
56. Про утворення військово-цивільних адміністрацій: указ Президента України від 07 серпня 2015 року № 469/2015. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/u469_15?an=1&ed=2015_08_07
57. Про утворення військово-цивільних адміністрацій: указ Президента України від 13 серпня 2015 № 472/2015. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/u472_15?an=1&ed=2015_12_24
58. Проєкт Rebuildua. 2023. URL: <https://rebuildua.net/>
59. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи; наук. кер. В.В. Цветков. Київ: Оріяни, 1998. 364 с.
60. Рішення уряду. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npasearch?&from=24.02.2022&to=01.12.2022>
61. Романюк С.А. Сучасні детермінанти регіонального розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 5. С. 54–56.
62. Стеценко С. Виконавча влада та роль Конституції України в організації її діяльності. *Юридична наука і практика*. 2011. №2. С. 67–72.
63. Структурна модернізація економіки: прогностичні сценарії та перспективи розвитку регіону: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. М.Ф. Шарко. Херсон: ПП Вишемирський В.С. 2018. 338 с.
64. Стукало Н.В., Деркач М.І. Сучасні детермінанти регіонального розвитку. *Економіка розвитку*. 2012. № 3(63). С. 22–27.
65. Теорія держави і права: навч. посіб.; за заг. ред. С. Лисенкова., В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 368 с.
66. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України / наук. редактор В.С. Кравців. Львів: ДУ «Інститут

- регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», 2018. 157 с.
67. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації: бар'єри та механізми імплементації: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІРД НАНУ. 2021. 155 с.
68. Тиндик Н. Правова природа виконавчої влади в Україні. Митна справа. 2011. №1. Ч. 2. С. 106–111.
69. Ткачук А. Державна регіональна політика. 2023: бути чи не бути? Стаття. 2023. URL: <https://rpr.org.ua/news/derzhavna-rehionalna-polityka-2023-butychy-ne-butyl/>
70. Чудик Н. О. Вертикаль влади в умовах воєнного стану Російсько-українська війна: право, безпека, світ : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 29–30 квітня 2022 р., Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 156–160.
71. Ярема В. Президент України та Кабінет Міністрів України в системі формування політичних рішень. Інституційні зміни політичної системи України: оцінка стану, тенденції розвитку. наукова доповідь; за ред. Г. Зеленько. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2014. С. 90–134.
72. Яшник М. Дослідження ініціатив відновлення в Україні та роль громадянського суспільства в процесах відновлення. 2023. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1268&page=1>